

HET SLUISJE van graaf Floris

schien weer te groot voor geweest, men had ook kwalijk de Markt met Desiderius en al kunnen medevoeren, en het schilderachtige Steiger, en de leuke ouderwetsche kleine

Het oude sluisje is niet door graaf Floris V, den voortreffelijken vorst, die zooveel voor zijn graafschap gedaan heeft, zelf gebouwd. Evenmin trouwens als door zijn naneef, graaf Willem IV. Doch de een zoowel als de ander leefde in een tijd, dat in een drassig land een stad zich ontwikkelde, welks zeshonderd-jarig bestaan wij in Juni zouden herdacht hebben... indien 't oude Rotterdam nog bestond. Nu is dit een *In Memoriam*, meer niet.

Het sluisje en het kleine pleintje er bij, dat met een bescheiden plantsoentje prijkte, daar, midden op de volle drukke Hoogstraat, was zoo aardig, een echte oase te midden eener woelige en niet zeer fraaie binnenstad; niet fraai tenminste in de koele oogen van hen, die haar niet liefhadden. De huizen stonden er niet hinderlijk dichtbij en waren van een goed soort, en de naam „vlasmarkt” scheen geuren van het land toe te wuiven. Heel de omgeving daar had iets, dat vertrouwd en vriendelijk was, en het tegendeel vertoonde van metropolitische afmetingen. Het water van de Rotte vloeide er kalmpjes af tusschen de oude roode kademuren, en de schipjes, welke de Vaart doorvoeren, waren krieltjes en binnenschipjes. Want 't leek zoo op 't oog of een geoeffend polser met een goeden aanloop heel die Delftsche Vaart zou kunnen overspringen. Ze voeren zoetjes, want dynamische machten konden in dit bestek niet ontketend worden. En dan, eindelijk, gebeurde

De Coolsingel met Stadhuis en Beursgebouw vóór de verwoesting.

het wonderlijke, het schip verdween, het verdween zoo maar, zóó volkomen alsof voor zijn steven een zwarte kolk gaapte, waar het zich reddeloos instortte. Doch het was natuurlijk maar schijn. Het voer onder de Grootte Markt door, en de burgers liepen boven zijn mast en roer en dek. Pas een heel eind verder dook het weer even geheimzinnig op, in ruimer, open water, om daarheen te varen waar het wezen moest.

Doch we willen verder gaan dan het sluisje, de droom is uitgedroomd. Hadde men het maar bijtijds bijgezet in dat Mausoleum van verloren dromen: het openluchtmuseum! Alevewel, 't was er dan toch mis-

straatjes, welke naar de Blaak liepen, en het Hang, met zijn kromme rooilijn. Het eene hoorde bij 't andere. Laat ons dankbaar en tevreden zijn, dat er in oude provinciestedjes nog stedenschoon is gespaard gebleven, dat geen bom Elburg bijvoorbeeld, in puin heeft geslagen. Ons heele land had wel plat kunnen wezen. Laten wij, Rotterdammers, ons nu maar vast eens gaan verheugen op de spiksplinter-gloednagel-nieuwe stad, welke men ons belooft. En laten de ouderen, die nog zoo'n nietsnut en sta-in-den-weg als een historisch verleden durven waardeeren en maar moeilijk warm zijn te krijgen voor een toekomst waarin de menschen om 't andere woord „dynamisch” zeggen, zich troosten met den schralen troost, dat de tijd voor hen nog maar kort zal zijn.

Het was mooi dromen daar, in de oude binnenstad, waar het op sommige uren van den dag, vooral bij zomerdag, zoo wonderlijk stil en rustig kon wezen, want het Verkeer, dat thans zijn zin wel zal hebben, had en heeft een woordenlooze minachting voor de straten, ja zelfs sträättjes en grächttjes eener binnenstad, zonder veel systeem gebouwd in lang vervlogen eeuwen. Het wil verkeerswegen, en 't zal die nu hebben ook, rechts en links met de beelderigste flatten geflankeerd!

't Kost soms moeite om niet bitter te worden, wanneer goedwillende lieden ons voorhouden, dat we er nog mee op vooruit zullen gaan. Lag niet in het oude de gegroeide historie van zes eeuwen?....

't Haringvliet, gezien van 't Witte Huis, een stadsdeel, dat grootendeels verwoest is.

Daar, aan den hoogen dijk, op de gunstigste plek, waar de Rotte uit-watert in de Maas, vormde zich een gehucht van wat schippers, visschers en kleine neringdoenden. Doch snel heeft het zich uitgebreid; van een „gehucht aan den dam” werd het stapelplaats van wat de Rotte afkwam en naar 't Overmaasche wilde. En zoo zien we ons meteen verplaatst in het uiterst belangrijke tijdperk, dat men aanduidt als: de opkomst der steden.

Ik kan natuurlijk niet dan zeer in 't kort deze tijdsperiode van zoo overwegend belang aanroeren. De feodale *) maatschappij, zooals zij sedert Karel den Grooten had bestaan, begon van wezen te veranderen. De „derde stand” kwam op in een wereld, tot nu toe door het leenstelsel beheerscht. Voor wat zijn graafschap aangaat heeft Floris V, der keeren god, dit spoedig en volkomen begrepen; hij heeft de belangen van de stedelingen, de vooralsnog bezitloozen, en de kleine grondhuurders, voorgestaan... genoeg tegen den zin zijner edelen. En nu zien we, dat Rotterdam van Floris' inzicht en beleid binnen een spanne tijds van veertig jaar reeds de vruchten plukt. De tijd van Karel den Grooten tot, ruw geschat, de eerste helft der der-

tiende eeuw is de tijd van het grooten grondbezit; in de tweede helft komt de kentering. De maatschappij is een maatschappij van landbouw, niet van handel en nijverheid; de bodem is in handen van machtige weinigen, en wordt bebouwd door hoorigen in meer dan een gradatie *); hun kenmerk echter is dat zij „kluivast” aan den grond verbonden zijn, dezen niet naar vrijen wil verlaten mogen, doch ook evenmin naar willekeur door den landheer verjaagd mogen worden.

Blijkbaar is deze toestand niet gevoeld als drukkende slavernij. Men moet zich geen Amerikaansche plantage-toestand voorstellen, in den trant van „De Negerhut.” Dichter komt het bij 't leven en sterven van een pachtboertje, dat immers ook op zijn kleine steê ploetert en de pacht thans in penningen op tijd aan zijn landheer afdraagt; nooit verder is geweest dan de naastemarkt, en verstijven zou van schrik, als hij dacht dat hij moest verhuizen. Men ziet ook wel kleine grondeigenaars hun bezit aan een groot heer opdragen, om 't dan ter bebouwing van hem terug te krijgen, terwille van de bescherming in nood, welke hij daarvoor mocht verwachten. Welgeborenen zonder voldoende

de middelen bieden zich zelf aan tot hoorigheid, 't liefst bij geestelijke corporaties, want 't gold van ouds dat het goed wonen is onder den kromstaf. Het is eenvoudig een vorm van vereenigingsleven, de eenige, welke toen bestond.

Maar nu komt de stadsgemeente op, een vorm van vereeniging, welke den zwakke nog betere kansen biedt, althans zeker geen mindere. Stads-lucht maakt vrij: de hoorige, die een jaar en een dag in een stad heeft vertoefd zonder dat zijn heer hem opvorderde, is vrij man geworden. Het „gedeelde eigendom” zooals wij wellicht een feodale samenleving het best kunnen indenken, omdat de Vorst den hoogen adel en deze den lageren adel beleende, totdat de hoorige of eigene ten slotte ook weer van denzelfden grond leefde, omdat hij slechts een deel der veldvruchten moest opbrengen en leeftocht voor zich en zijn gezin behield — het gedeelde eigendom maakte plaats voor wat we nu noemen het onbezwaard bezit.

Welnu, sedert 1340 heeft het toen nog zoo kleine, doch reeds krachtig groeiende Rotterdam van de rechten harer burgers op „onbezwaard bezit” „enoten. Nu is dat oude Rotterdam dood, en het woord *bezit* staat gelijk met het woord *puinhoop*.

Hendrika Kuyper-Van Oordt.

*) tot het leenstelsel behorende.

*) trapsgewijze opklimming.

